

Zelf ver won ding

Hoe pijnlijk het spelen van zijn voorstelling ook is, acteur **José Montoya** (43) weet waar hij het voor doet. Hij wil andere geadopteerden en zoekenden in het leven een hart onder de riem steken en het adoptiedebat verder helpen. „Hoe kun je een systeem, waarbij er kinderen worden gestolen, voortzetten?”

Elke keer als José Montoya zijn voorstelling speelt, valt het hem zwaar. In 'To be of nooit geweest', dat hij bij Likeminds speelt, verhaalt hij over zijn adoptie. De exacte leeftijd waarop hij naar het Noord-Hollandse Schellinkhout kwam, is onbekend. 3,5 jaar was hij volgens de verzonden papieren van het kindertehuis. Zijn verzonden naam: José Montoya. Alles aan hem is bedacht. Zijn geschiedenis is gebouwd op de anekdotes van anderen. In zijn voorstelling vertelt Montoya over de worsteling die dit met zich meebrengt. 'To be of nooit geweest' is geen *whodunnit*, maar *whoami*, staat in de beschrijving te lezen.

„Het is pijnlijk om dit op te rakelen”, zegt de 43-jarige acteur, in het grote kantoor en theatergebouw van Stichting Likeminds in Amsterdam-Noord, over het spelen van de voorstelling. „Het doet zeer te graven naar alles wat er is gebeurd. Op een bepaalde manier verwond ik mezelf elke avond. Elke keer als ik de voorstelling speel, word ik geconfronteerd met een verleden dat ik het liefst zou vergeten. Maar ik weet dat ik het doe voor een hoger doel.”

Dat doel is anderen die 'zoekende zijn in het leven' een hart onder de riem te steken. „Ik veronderstel dat mijn *journey* veel raakvlakken heeft met dat van andere geadopteerden of kinderen die bijvoorbeeld op de wereld zijn gekomen door een spermadonor”, legt Montoya uit, zijn woorden zorgvuldig kiezend. „De verwonding is het me waard vanwege de individuen die zich in mijn verhaal herkennen en hiermee geholpen zijn. Anderzijds is het mijn doel om het debat rondom adoptie te verbreden en verder te helpen. De voorstelling vertelt mijn persoonlijke verhaal, maar ik denk wel dat dit goed invoelbaar maakt welke consequenties adopties kunnen hebben.”

Kritisch rapport

In februari 2021 werden in Nederland alle adopties uit het buitenland per direct stopgezet, na het verschijnen van een kritisch rapport, waarin werd aangetoond dat er structurele en ernstige misstanden bij het Nederlandse adoptiebeleid hebben plaatsgevonden. Adoptiedocumenten werden vervalst, er was sprake van kinderdiefstal en kinderhandel. Er zijn ouders die onder valse voorwendselen of morele druk afstand hebben gedaan van hun kinderen en er waren overheidsambtenaren en bemiddelaars van adoptie die vanaf de jaren zestig wisten dat deze misstanden plaatsvonden.

Nu, precies twee jaar na een verbod op adoptie, gaan er alweer stemmen op om de procedures weer op te starten, vertelt Montoya. „Maar wat mij opvalt, is dat het debat alleen maar door

'Ik heb geaccepteerd dat ik mijn familie nooit ga vinden, maar mijn deur blijft altijd op een kier staan'

volwassenen en instanties wordt gevoerd en vrijwel niet met geadopteerde kinderen zelf. En de geadopteerden die wel worden uitgenodigd in het debat, zijn heel specifiek gekozen om het systeem weer op gang te krijgen. Positieve verhalen zijn ook waardevol, maar net zoals mijn verhaal niet tekenend voor alle kinderen en vertegenwoordigt één positief persoon ook niet iedereen. Uit het rapport blijkt dat er duizenden kinderen zijn gestolen. Een systeem waarbij je legaal kinderen kunt kopen, kan nooit waterdicht zijn. Als er vraag is van rijke mensen naar adoptiekinderen, zal het aanbod zich namelijk vanzelf aandienen. Hoe kun je zo'n systeem, waarbij er kinderen worden gestolen, voortzetten? Los van de vraag of het ethisch is om kinderen te strippen van hun identiteit en de biologische ouders van hun rechten te ontdoen.”

Kleurverschillen

Montoya liet zich, bij het maken van de voorstelling, interviewen door een dramaturg. Samen met Likeminds maakte hij er de voorstelling van, die nu staat. „Ik wilde mijn verhaal eigenlijk van A tot Z vertellen, maar als je geadopteerd bent, kun je niet bij A beginnen. In mijn geval begint mijn verhaal bij D: er zijn geen ouders, ik heb geen officiële geboortedag en ook geen echte naam. Mijn verhaal begint ergens in een kindertehuis, maar omdat ik geadopteerd ben toen ik ongeveer 3,5 jaar was, heb ik ook daar geen herinneringen aan. Ik heb het dagboek van mijn adoptiemoeder en het reisverslag van mijn adoptievader gebruikt om mijn verhaal te kunnen reconstrueren. In het verhaal waarin ik de hoofdrol speel, heb ik hierdoor op een gekke manier ook een bijrol. Ik kan mijn levensverhaal alleen maar vertellen door de ogen van anderen. Zelfs aan het eerste gedeelte in Nederland heb ik geen herinneringen meer, vanwege een *culture shock*.”

Montoya bracht zijn eerste levensjaren in Nederland door in een vrijstaand huisje aan een slingerend dorpsweggetje in Schellinkhout, daarna verhuisde hij naar De Rijp. Twee dorpjes met weinig etnische variatie. „De schoonheid is dat jonge kinderen helemaal niet bezig zijn met kleurverschillen”, zegt Montoya. „Ze zien het verschil wel, maar ze verbinden er geen consequenties aan. Dat gebeurt pas op latere leeftijd; als ze hun ouders gaan napraten. Vanaf dat moment werd het voor mij voelbaar dat mijn kleur een andere betekenis had. Een andere waarde.”

Montoya merkt dat voor het eerst als hij op de basisschool ruzie krijgt en die jongen zijn kleur benoemt. „Ik begreep niet waarom hij dat deed, maar wel dat het consequenties had.

Natuurlijk wist ik ook daarvoor al dat er een verschil was en ik voelde dat ik dat verschil moest overbruggen. Als geadopteerd kind voelde ik dat ik me moest aanpassen om erbij te horen. Maar toen die jongen mijn kleur pinpointe, realiseerde ik me dat je best doen niet altijd goed genoeg is. Mijn adoptiemoeder had me eerder eens gezegd dat niet iedereen in Nederland me thuis zou uitnodigen. Die opmerking kon ik pas plaatsen na die ruzie op school. Toen begreep ik dat ik me anders moest bewegen in de wereld. Eerst in het dorp, daarna in de stad, in winkels en tegenover de politie.” Aan het opgroeien in de Noord-Hollandse dorpjes heeft Montoya nog weinig herinneringen, 'maar ik veronderstel dat het veilig en fijn was', zegt hij hierover. „Wat ik nog weet, is dat ik veel gecomplimenteerd werd, maar de contradictie is dat ik me juist door die complimenten anders voelde. Ik kon bijvoorbeeld goed voetballen, waardoor ik in het dorpskrantje werd betiteld als de 'zwarte parel'. Moeders zaten aan mijn haar en zeiden dat ze het zo lekker zacht vonden, net schapenwol. De juf complimenteerde me met mijn bruine huid, waarvoor zij op vakantie moest gaan.”

Hechtingsproblematiek

Van Montoya werden, net zoals bij alle geadopteerde kinderen, bruut zijn wortels doorgesneden. Hoe heftig dat ook moet zijn, psychologische hulp is er nooit geboden. „In die tijd deden ze dat niet”, zegt Montoya. „Van adoptieouders weet ik dat ze van instanties te horen hebben gekregen dat ze zo veel mogelijk van het kind moeten houden en dat het dan allemaal wel goed komt. Ik denk dat ze hier in de loop der jaren wel anders naar zijn gaan kijken. Ik ken veel geadopteerden die erg in de knoop zijn geraakt. Ook na gesprekken met een psycholoog, omdat die vaak vanuit hetzelfde perspectief redeneerden.”

„Zodra adoptiekinderen slecht presteerden op school, onhandelbaar waren of in aanraking kwamen met de politie, is de vraag die werd opgeworpen: waarom doen die kinderen zo lastig, terwijl ze zich in zo'n geprivilegieerde positie bevinden?”, vervolgt Montoya. „Er is te weinig oog voor hoe heftig het is onttrokken te zijn uit een heel verleden en wakker te worden in een wereld waarin iedereen communiceert dat je anders bent en er niet bij hoort.” Bij geadopteerde kinderen wordt er vaak gesproken van hechtingsproblematiek, maar vaak zit die problematiek ook bij ouders, zegt Montoya. „Mijn moeder adopteerde mij, na twee doodgeboren kinderen. Dat onverwerkte rouwproces creëerde een onthechting binnen mijn moeder, maar ook in het contact met mij. Omdat ze zelf nog

met zoveel dingen zat, was ze niet capabel genoeg om te hechten. Dit geldt voor veel adoptieouders: vrijwel niemand adopteert zomaar. Die ouders zitten vaak met pijn en verdriet en een verlangen dat ingevuld moet worden. Van het adoptiekind wordt verwacht het gat op te vullen, het verdriet te helen en het plaatje weer compleet te maken. Terwijl: in de ideale wereld zou het gezin juist in dienst moeten staan van jouw heling, in plaats van andersom.”

Weer alleen

Met zijn adoptiemoeder had Montoya de beste band, maar zij is inmiddels overleden. Ook zijn zus, die niet was geadopteerd, is doodgegaan. Alleen zijn adoptievader is nog over, maar daarmee heeft hij een 'mannelijke, afstandelijke verstandhouding'. „Ik ben in Nederland vanwege deze men-

sen. Toen twee van de drie overleden, werd het abstracter waarom ik hier was. Ik was ook teleurgesteld in de relatie met de laatst overgeblevene. Onbewust heeft dat mijn zoektocht naar mijn biologische familie in gang gezet. Zonder dat ik doorhad dat dit eraan ten grondslag lag, ben ik gaan zoeken. Omdat ik voelde dat ik weer alleen was.” Montoya postte een oproep met kinderfoto op Facebook, met de vraag of iemand hem herkende. Die post werd ruim 36.000 keer gedeeld. Een Colombiaanse journalist schreef er een krantenartikel over. „In dat artikel schreef hij dat ik zo'n beetje de belangrijkste acteur in Nederland ben.” Klein lachte: „Dat is wel mijn ambitie, maar ik ben daar nog niet helemaal. Toen ik naar Colombia ging om te zoeken, was ik daardoor eigenlijk een soort *celebrity*.” Iedereen leek Montoya's

'Elke keer als ik de voorstelling speel, word ik geconfronteerd met een verleden dat ik het liefst zou vergeten'

In het kort
José Montoya was ongeveer 3,5 jaar oud toen hij vanuit Colombia naar Nederland werd gehaald. Hij groeide op in Schellinkhout en De Rijp. Als kind wilde hij illustrator worden en in eerste instantie ging hij naar het Grafisch Lyceum in Amsterdam. Toen hij een jaar of 20 was, ontdekte hij zijn acteertalent en studeerde af aan de theaterdocentopleiding aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. Naast zijn werk als acteur geeft hij onder meer les in jeugdgevangnissen en maakt hij beeldende kunst.

josemontoya.nl

verhaal te kennen. Er stopten auto's midden op straat, zijn naam werd geroepen, hij deed televisie-interviews, maar allemaal zonder resultaat. „Colombia is een verscheurd land: er zijn veel kinderen verdwenen door burgeroorlogen, kidnapping en adoptie. Veel mensen hoopten dat ik hun kind was, maar ik heb helaas geen familieleden gevonden.” Het dna van de acteur is opgenomen in databanken. Een paar keer per maand checkt hij of er een match is. „Mijn zoektocht was zo grondig, dat ik heb geaccepteerd dat ik mijn familie nooit meer ga vinden. Maar de hoop gaat nooit helemaal weg, mijn deur blijft altijd op een kier staan.”

'To be of nooit geweest' is t/m 25 maart te zien, onder meer op 28 januari in De Meerse, Hoofddorp. Kijk op likeminds.nl voor alle tourdata.